YO‘L HARAKATI QOIDALARI VA HARAKAT XAVFSIZLIGI ASOSLARI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Murodov Nomonjon Madg‘ozi o‘g‘li
Oltiariq tumani 1-sonli texnikumi o‘qituvchisi
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20346242

Annotatsiya: Ushbu maqolada yo‘l harakati qoidalari va harakat xavfsizligi asoslarining jamiyat hayotidagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, transport vositalari sonining ortishi, inson omili, piyodalar madaniyati hamda zamonaviy texnologiyalarning yo‘l harakati xavfsizligidagi o‘rni yoritiladi. Yo‘l-transport hodisalarining kelib chiqish sabablari va ularni kamaytirish bo‘yicha takliflar ilmiy asosda bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: yo‘l harakati, harakat xavfsizligi, transport, piyoda, haydovchi, yo‘l-transport hodisasi, qoidabuzarlik, xavfsizlik madaniyati.

Bugungi globallashuv davrida transport tizimi har bir davlat iqtisodiyoti va ijtimoiy hayotining ajralmas qismiga aylandi. Aholi sonining ortishi va avtomobillarning ko‘payishi natijasida yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlash dolzarb masalaga aylanmoqda. Yo‘l harakati qoidalari inson hayoti va salomatligini muhofaza qilishga xizmat qiluvchi asosiy me’yoriy tizimdir.

Har yili dunyo bo‘yicha minglab insonlar yo‘l-transport hodisalari oqibatida halok bo‘lmoqda yoki turli darajadagi jarohatlar olmoqda. Mazkur muammoning asosiy sabablari sifatida haydovchilarning ehtiyotsizligi, tezlikni me’yoridan oshirish, mast holda transport boshqarish va piyodalarning qoidalarga amal qilmasligi ko‘rsatiladi.

Yo‘l harakati qoidalarining mohiyati:

Yo‘l harakati qoidalari — yo‘llarda harakatni tartibga soluvchi huquqiy me’yorlar yig‘indisidir. Ushbu qoidalar barcha harakat ishtirokchilari: haydovchilar, piyodalar, velosipedchilar va yo‘lovchilar uchun majburiy hisoblanadi.Qoidalarning asosiy maqsadi:

•inson hayotini saqlash;
•yo‘llarda tartibni ta’minlash;
•transport harakatining uzluksizligini tashkil etish;
•yo‘l-transport hodisalarining oldini olishdan iborat.

Yo‘l harakati qoidalariga amal qilish jamiyat madaniyatining muhim ko‘rsatkichlaridan biri sanaladi. Chunki har bir fuqaroning mas’uliyati umumiy xavfsizlikka ta’sir ko‘rsatadi.

Harakat xavfsizligining asosiy omillari

Harakat xavfsizligi bir nechta omillarga bog‘liq bo‘lib, ular quyidagilar:

1.Inson omili:

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, yo‘l-transport hodisalarining aksariyati inson omili sababli yuz beradi. Haydovchining ruhiy holati, charchoq, e’tiborsizlik va tajribasizlik xavfli vaziyatlarni keltirib chiqaradi.

Masalan:

•telefondan foydalanish;
•tezlikni oshirish;
•svetofor talablariga bo‘ysunmaslik;
•mast holda boshqaruv.

Bunday holatlar og‘ir oqibatlarga sabab bo‘ladi.

2.Yo‘l infratuzilmasi

Sifatli yo‘llar, yo‘l belgilarining to‘g‘ri o‘rnatilishi, piyodalar o‘tish joylari va yoritish tizimi harakat xavfsizligida muhim ahamiyatga ega. Nosoz yoki talabga javob bermaydigan yo‘llar avariya xavfini oshiradi.

3.Transport vositalarining texnik holati: Texnik nosoz avtomobil harakat xavfsizligiga jiddiy tahdid tug‘diradi. Tormoz tizimidagi muammolar, eskirgan shinalar yoki yoritish vositalarining ishlamasligi avariyaga sabab bo‘lishi mumkin.

Yo‘l-transport hodisalarining ijtimoiy oqibatlari

Yo‘l-transport hodisalari nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ma’naviy zarar ham keltiradi. Inson salomatligiga yetkazilgan zarar, oilalarning ruhiy tushkunlikka tushishi va mehnat resurslarining kamayishi davlat taraqqiyotiga salbiy ta’sir qiladi.

Shuningdek:

- tibbiy xarajatlar ortadi;
- transport vositalari zarar ko‘radi;
- yo‘llarda tirbandlik yuzaga keladi;
- ekologik muammolar kuchayadi.

Shu sababli harakat xavfsizligi masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy texnologiyalar va xavfsizlik:Hozirgi kunda rivojlangan davlatlarda sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalar yordamida harakat xavfsizligi kuchaytirilmoqda.

Jumladan:avtomatik radar tizimlari;

- “aqlli” svetoforlar;
- videokuzatuv kameralar;
- haydovchini ogohlantiruvchi sensorlar.

Mazkur texnologiyalar qoidabuzarliklarni kamaytirish va avariyalar oldini olishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda.

Harakat xavfsizligini oshirish bo‘yicha takliflar

Yo‘l harakati xavfsizligini yaxshilash uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1.Aholining huquqiy va madaniy savodxonligini oshirish;
2.Maktab va oliy ta’lim muassasalarida yo‘l harakati madaniyatini keng targ‘ib qilish;
3.Haydovchilar uchun muntazam psixologik va tibbiy nazorat o‘tkazish;
4.Yo‘llarning texnik holatini yaxshilash;
5.Zamonaviy raqamli nazorat tizimlarini keng joriy etish;
6. Piyodalar xavfsizligini ta’minlovchi infratuzilmani rivojlantirish.

Xulosa qilib aytganda, yo‘l harakati qoidalari va harakat xavfsizligi jamiyat barqarorligi hamda inson hayotini asrashning muhim omilidir. Har bir fuqaroning yo‘l harakati qoidalariga ongli ravishda amal qilishi yo‘l-transport hodisalarining kamayishiga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, aholining madaniyatini oshirish va qat’iy nazorat tizimini yo‘lga qo‘yish orqali xavfsiz transport muhitini yaratish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Yo‘l harakati xavfsizligi to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. Yo‘l harakati qoidalari. – Toshkent: Adolat, 2024.
3. Abduqodirov A. Transport xavfsizligi asoslari. – Toshkent, 2022.
4. Karimov Sh. Harakat xavfsizligi va zamonaviy texnologiyalar. – Samarqand,2023.
5. World Health Organization. *Road Safety Report*. Geneva, 2023.